

Hnutí DUHA

Sběrný dvůr s bazarem použitých věcí

A odpad nemusí být na odpis

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

CEE bankwatch
network

Projekt byl finančně podpořen v grantovém řízení Ministerstva životního prostředí ČR. Materiál nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP. Vydání také podpořil CEE Bankwatch Network.

Napsali Ivo Kropáček a Veronika Vávrová. Informace konzultovali se zástupci obecních a krajských úřadů, pracovníky MŽP a ČIŽP.

Fotografie: www.sxc.hu, archiv Hnutí DUHA, Ivo Kropáček, Markéta Jedličková, Luděk Janda, www.freeimages.co.uk, Duales Sytem Deustchland

Vydalo Hnutí DUHA, prosinec 2008.

ISBN: 978-80-86834-28-3

Vytištěno na recyklovaném papíře.

Úvod

Mnoho věcí, které odložíme na sběrný dvůr, by mohlo někomu dalšímu prokázat dobrou službu. Jenomže obce tato zařízení budují zejména kvůli omezení nelegálních skládek, vyšší míře recyklace a nižším nákladům na odpadové hospodářství. Pravdou je, že většina sběrných dvorů plní pouze funkci shromaždiště odpadu a výrazně přitom zatěžuje obecní rozpočty.

V zahraničí to chodí trochu jinak. Některé sběrné dvory plní také funkci centra, kde se odpady dotřídují. Zároveň se ale stávají opravny a bazary, kde pro někoho nepotřebné věci dostávají nový život.

Popsat přínosy takovýchto zařízení je jednoduché. Mnoho domácností získá snadno a levně, co potřebuje. Vydělají ovšem i obce, neboť klesá jejich produkce odpadů, a díky nižším nárokům na těžbu, zpracování a přepravu surovin ušetří dokonce celá společnost.

Jak udělat z klasického sběrného dvora skutečné centrum využití odložených věcí, vám poradí tato brožurka.

Ivo Kropáček a Veronika Vávrová

Něco pravidel do začátku

Informace o zakládání a provozu sběrných dvorů najdeme v zákoně o odpadech a v bezpečnostních a hygienických předpisech. Výstavbě sběrného dvora musí vždy předcházet územní rozhodnutí a stavební povolení, případně také posouzení vlivu na životní prostředí – takzvaná EIA.

Existují dvě možnosti, jak založit sběrný dvůr zaměřený také na opakované použití odevzdávaných věcí. Může fungovat jako zařízení k využívání odpadů, kde vstupem jsou odpady a výstupem pak odpady plus použitelné výrobky. Příslušný krajský úřad ho však musí schválit jako zařízení k využívání odpadů – obdobně jako linky na zpracování textilu. Druhou možností je rozdělit sběrný dvůr na dvě části: bazar a sběrný dvůr odpadů. Každá přitom vede svou vlastní evidenci: bazar evidenci přijatých výrobků a sběrný dvůr evidenci odpadů.

Kde ho postavit

Sběrný dvůr by měl stát na dobře dostupném místě, které neodrazuje potenciální návštěvníky, a zároveň by svým provozem neměl rušit okolní obyvatele.

Plnohodnotný sběrný dvůr (takový, kde vybíráte nebezpečné odpady a kompostujete bioodpad) musí stát na vodohospodářsky zabezpečené ploše, nejlépe se zpevněnou a dostatečně širokou přístupovou cestou. Vyplatí se ho naplánovat tak, aby šel v případě potřeby rozšířit. Vždy také berte v úvahu velikost trhu s odběrateli a zpracovateli druhotných surovin. Čím je větší síť a rozmanitost odběratelů a zpracovatelů, tím větší spektrum odpadů můžete odebírat, a tím větší prostory upotřebíte. V neposlední řadě záleží také na tom, zda se v obci již nějaké sběrné středisko nachází.

Sběrný dvůr musí být v každém případě zabezpečený proti vstupu nepověřených osob. Neměla by proto chybět uzamykatelná brána.

Provozní budova

Důležitou součástí sběrného dvora je také provozní budova s kancelářským prostorem pro obsluhu. Nemělo by v ní rovněž chybět místo pro nářadí, prostředky pro likvidaci případné havárie, hasicí přístroj, lékárnička a osobní ochranné pracovní pomůcky. Do provozní budovy můžete také uschovat lis, drtič odpadů, štěpkovač nebo drtič na dřevo, případně zaparkovat nákladní vozidlo.

Nepostradatelnou součástí musí být toaleta a umyvadlo s tekoucí vodou. V případě menších dvorů je však lze zajistit v sousedícím objektu.

Pod střechou musí být také některé druhy odpadů. Tuhé a kapalné nebezpečné odpady (například autobaterie, zářivky, oleje, nádoby od barev či laků) patří do speciálního skladu s úložnými nádobami.

Sběrný dvůr se vyplatí opatřit také kontejnerem na ukládání biologicky rozložitelného rostlinného odpadu a zařízením na štěpkování větví. Složitému odvážení bioodpadu předejdete, opatříte-li sběrný dvůr rovnou také kompostovištěm. Ziskavý kompost může sloužit například k úpravě veřejné zeleně. O komunitním kompostování a provozu malého zařízení na využití bioodpadů pojednává publikace *Jak na bioodpad?*, kterou vydalo rovněž Hnutí DUHA. Můžete si ji stáhnout na adrese www.hnutiduha.cz/publikace/jak_na_bioodpad_manual_pro_obce.pdf.

O provozu

Obec může sběrný dvůr provozovat sama, ale většinou vše zajišťuje správce objektu – firma nebo pověřená osoba. V takovém případě obec ztrácí vliv na nakládání s odpady (na to, kam se vyvezou a jak se s nimi naloží).

Sběrné dvory většinou slouží pouze obyvatelům určité obce. Obsluha proto může při přebírání odpadu žádat zákazníky o prokázání bydliště občanským průkazem nebo jiným dokladem. Podle zákona o odpadech musí být přebraný odpad také zkontrolován, zvážen a zaevidován do provozního deníku. Pracovník také vystaví doklad o převzetí odpadu. Prokázání totožnosti ani vedení evidencí se ale nevztahuje na použité výrobky v režimu zpětného odběru.

Není nad dobré vztahy

Mnoho sběrných dvorů ztrácí zákazníky kvůli nesympatické a neochotné obsluze. Přitom bez odpadů je sebelepší dvůr ztrátovou investicí. Vstřícný přístup je více než na místě, proto se vyplatí vyškolit zaměstnance v principch úspěšné komunikace.

Firmy, živnostníci a podnikatelé mohou sběrné dvory využívat pouze v případě, že produkují (podle *Katalogu odpadů*) odpad komunální nebo podobný komunálnímu a mají s obcí uzavřenu smlouvu o zapojení do systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů. Touto smlouvou se například mohou prokázat při vstupu do sběrného dvora. Nezřídka se však stává, že obsluha není s to rozeznat, zda jde o živnostníka, a na sběrných dvorech se hromadí živnostenský odpad.

Domácnosti mohou v rámci zpětného odběru odevzdávat použité elektrozařízení. Jeho demontáž a opětovné využití financují přes kolektivní systémy přímo výrobci. Podmínkou je odevzdání kompletního spotřebiče obsahujícího všechny důležité součásti. Například chladnička bez zásuvek může fungovat, ale pokud jí chybí kompresor, stává se z ní odpad, jehož odstranění zaplatí obec, respektive domácnost.

Uložení odpadů ve sběrném dvoře je pouze dočasné. Po naplnění kontejnerů se převáží k dalšímu zpracování, případně k uložení na řízené skládce.

Kolik stojí...

Vybudování sběrného dvora přijde na miliony korun. Musíme započítat pozemek (pokud není ve vlastnictví obce), projektovou dokumentaci, stavbu, případné přístavby, stroje a zařízení. Provozní náklady se skládají především z mezd, energií, komunikačních nákladů, pojištění, pracovních pomůcek a oděvů, propagace, kancelářských potřeb a účetnictví.

Všechny položky se časem pravděpodobně sniží. Ovšem každou investici a její přínos je vždy nutné dobře promyslet. Vyšší počáteční náklady často přináší pozdější provozní úspory. Například zakoupením lisu dosáhneme vyšší ceny za prodávané suroviny.

Dále, spojili-li se funkce pracovníka sběrného dvora s jinou obdobnou funkcí v obci, je možné uspořit na mzdách. Některé činnosti lze také vykonávat jako veřejně prospěšnou práci (VPP) nebo brigádu.

Nejvíce lze zpravidla ušetřit na investičních nákladech, a to díky dotaci ze zdrojů Evropské unie. Konkrétně

z Operačního programu pro životní prostředí (www.opzp.cz), prioritní osy 4, nazvané *Zkvalitnění nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží*. Dotace může pokrýt až 90 procent z celkových výdajů, podmínkou je veřejné spolufinancování, tedy účast obce. Podpora se vztahuje i na přípravu projektu a žádosti.

...a co za to?

Hlavní příjmy sběrného dvora představuje prodej vyříděných surovin, platby živnostníků a příspěvek autorizovaných společností a kolektivních systémů (Asekol, EKO-KOM, Ekobat, Ekolamp, Elektrowin, OFO – recycling, REMA Systém, RETELA). Další příjmy mohou plynout z bazarové části. V současnosti končí funkční výrobky zpravidla v domácnostech obsluhy dvora, v recyklačním závodě či zcela zbytečně na skládce. Sběrné dvory bez bazaru tak přicházejí o možné příjmy. Další – nepřímé – zisky přichází z občanských poplatků za odpad, ale také z odpadů, které nekončí na skládce nebo ve spalovně.

Vyšší příjem sběrného dvora zpravidla zajistíte kvalitnějšími a čistějšími surovinami. Na podmínkách je však nutné se dohodnout předem s odběratelem. Berte ohled na časovou náročnost některých požadavků a zvažte, která kritéria odběratelů si můžete dovolit. Na druhou stranu pokud vám nabízí sice komplikované, ale výhodné podmínky, zkuste se zamyslet nad rozšířením pracovních sil nebo posílením stávajících zaměstnanců brigádníky.

Odběratel

Sbírat byste měli pouze to, na co máte odběratele. Na tuto zásadu pamatujte už při plánování sběrného dvora. Některých surovin nenásbíráte dostatečné množství ani za rok. Pro tyto případy zjistěte, zda si ho odběratel zajistí z více sběrných dvorů dohromady.

Četnost odvozu vyříděného materiálu je vhodné domluvit také dopředu. Odběratelům se totiž vyplatí přijímat od každé suroviny pouze určité množství. Totéž platí, pokud si vše zajišťujete sami. Frekvence odvozu závisí na rychlosti sběru. U některých druhů odpadů může odběratel zapůjčit kontejner, který po naplnění sám odveze. U jiných musíte počítat s vlastními dostatečně velkými prostory pro skladování.

Vedle ceny odebraných surovin jsou důležité také dopravní náklady. Jak již zaznělo, někdy si pro surovinu přijede odběratel, někdy mu ji musíte dodat sami. Může se stát, že je výhodnější prodat surovinu za méně, zato významně ušetřit na dopravě.

Praktické tipy

- Bez zapojení obyvatel vašeho města či obce nemůže sběrný dvůr fungovat. Nezapomeňte proto dobře informovat o výhodách využití sběrného dvora, jeho službách, přijímaných odpadech a jejich kvalitě. Průzkumy potvrzují, že se vyplatí pravidelně referovat o výsledcích třídění odpadů. Pokud totiž domácnosti nevěří v jeho smysluplnost, klesá jejich motivace a s ní i kvalita a množství vytríděných odpadů.
- Bazarová část sběrného dvora dokáže přilákat domácí kutily. Možná se mezi nimi najdou i pravidelní odběratelé některých materiálů, které pak nemusíte odvézt nikam daleko. Nejlepší opakovaně použitelné věci nebo starožitnosti vystavte, aby přitáhly pozornost, chraňte je však proti zcizení. V menších obcích hrozí, že lidé nechtějí používat to, co vyhodil jejich soused.
- Nebojte se negativního vlivu sběrného dvora na místní bazary a second handy. Pokud mají majitele s obchodním duchem, stanou se vašimi pravidelnými zákazníky. Rozhodně na ně nezapomeňte se slevami.
- V případě, že se sběrnému dvoru s bazarem daří, uvažujte také o zprovoznění opravy poškozených věcí (například europalet). Ve spolupráci s místním úřadem práce v ní můžete uplatnit dlouhodobě nezaměstnané. Dalším krokem se může stát provádění oprav přímo na zakázku. V USA a Kanadě sběrné dvory provádí i dekonstrukce budov, tedy demontáže staveb s cílem zachránit odpadní materiály pro opětovné použití a recyklaci.
- Plzeňský kraj společně s Regionální rozvojovou agenturou a osmi městy plzeňského kraje připravily *Integrovaný projekt výstavby sběrných dvorů odpadů ve velkých sídlech Plzeňského kraje*. Osm nových sběrných dvorů se stane součástí celokrajského systému nakládání s odpady. Součástí projektu je i prototyp sběrného dvora připravený pro další obce: www.kr-plzensky.cz/article.asp?itm=19754.
- Stále více prostoru ve sběrných dvorech zabírají vyřazené elektrospotřebiče. Vysoké náklady na jejich odvoz a recyklaci lze minimalizovat prostřednictvím spolupráce s některým kolektivním systémem (Asekol, Ekobat, Ekolamp, Elektrowin, OFO – recycling, REMA Systém, RETELA). Nabízejí obcím s místem zpětného odběru (například sběrným dvorem) bezplatný svoz a recyklaci zpětně odebraných elektrozařízení. Na základě smluvní spolupráce mohou probíhat bezplatné svozy nashromážděného elektroodpadu.

Zkušenosti z domova i ze zahraničí

1. Recyklační mlýny

Projekt *Recyklační mlýn*, který zahájilo v roce 1998 občanské sdružení Slatina Dětem, chtěl provozovat sběrný dvůr jako centrum ekologické výchovy. Recyklace a opakované používání výrobků měly každému, kdo se zapojil, zajistit nižší poplatek za odpad. Občanské sdružení se od počátku snažilo zapojit neziskový i ziskový sektor včetně místní brněnské samosprávy. Na spolupráci se podílely také přední brněnské ekologické organizace – ČSOP Veronica a Hnutí DUHA.

Netrvalo dlouho a technická část projektu prokázala svou smysluplnost a životaschopnost. Sběrný dvůr se podařilo proměnit v centrum opakovaného používání a recyklace. Cyklisté si přicházeli pro odrazky z druhé ruky, ukrajinští dělníci pro boty. Technické služby Slatina stál každý měsíc provozu 50 tisíc korun. Nový provozovatel (firma Reyco) dokázal dokonalejší separaci a důrazem na opakované používání náklady snížit více než desetkrát. K takto nízkým nákladům dospěli navzdory tomu, že nejlukrativnější část odpadu – kovy – se započítávala nadále do hospodaření Technických služeb. Předpoklady o ekonomické, ekologické a společenské prospěšnosti projektu se bezesporu potvrdily.

Městská část Brno-Slatina však pokračování zkušebního provozu zamítla a sběrný dvůr s bazarem skončil. Pokračovala pouze výchovná část.

2. Waste Wise

Neziskové centrum Waste Wise pracující na principu sběrného střediska s důrazem na opakované použití věcí, které sídlí v kanadském Georgetownu, vzniklo z odporu proti výstavbě skládky a spalovny. Středisko opravuje například nábytek, elektrospotřebiče či jízdní kola. Budovy centra slouží pro vzdělávání v oblasti snížení produkce odpadu a toxických látek. O provoz se z počátku starali převážně dobrovolníci, až po pěti letech vznikla dvě pracovní místa.

Centrum představuje něco jako odrazový můstek pro mnoho dalších aktivit. Mládež se zde naučí mnoha dovednostem – například opravovat věci, domácnosti si osvojují kompostování a stavbu kompostérů. Zařízení lze nazvat také inkubátorem pro drobné podnikatele.

Použitelného materiálu je v centru dostatek, využije se také nebezpečný odpad – barvy, laky, ředidla a jiné chemikálie.

Síť recyklačních obcí a měst – přidejte se také

Hnutí DUHA vede od roku 2006 projekt s názvem *Síť recyklačních obcí a měst*. Podporujeme progresivní způsoby nakládání s komunálními odpady v České republice. Obcím a městům pomáháme dosáhnout vysoké míry recyklace a využití biologických odpadů, a snížit množství komunálních odpadů. Inspirujeme se také úspěšnými zahraničními příklady.

Zájemcům z řad veřejné samosprávy poskytujeme poradenství i praktickou pomoc. Prostřednictvím čtvrtletního zpravodaje informujeme o novinkách z domova i zahraničí. Pro některá města a obce jsme již připravili zcela nové koncepce nakládání s odpady, jež z dlouhodobého hlediska počítají s alespoň padesátiprocentní mírou materiálového využití odpadů. Klademe důraz na prevenci vzniku odpadu a podporu domácího a komunitního nebo komunálního kompostování. Více se o projektu dozvíte na stránkách www.hnutiduha.cz/obce nebo na emailové adrese info@hnutiduha.cz, kde se můžete k Recyklačním obcím také přidat.

Hnutí DUHA

Friends of the Earth Czech Republic

A › Bratislavská 31, 602 00 Brno

T › 545 214 431

F › 545 214 429

E › info@hnutiduha.cz

www.hnutiduha.cz

Hnutí DUHA s úspěchem prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás.

Navrhujeme konkrétní opatření, jež sníží znečištění vzduchu a vody, pomohou omezit množství odpadu, chránit krajinu nebo zbavit potraviny toxických látek. Naše práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, návrhy zákonů, kontrolu průmyslových firem, pomoc lidem, rady domácnostem a vzdělávání, výzkum, informování novinářů i spolupráci s obcemi. Hnutí DUHA působí celostátně, v jednotlivých městech a krajích, i na mezinárodní úrovni. Je českým zástupcem Friends of the Earth International, největšího světového sdružení ekologických organizací.

ELEKTROODPAD

Zelená firma

Už máte svůj kontejner na elektroodpad?

Zelená obec

www.remasystem.cz

REMA
Systém nakládání s elektroodpadem